

ШИКОВА Олена Миколаївна,
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри управління фінансово-
економічною безпекою, Навчально-науковий
Інститут менеджменту безпеки ВНЗ Університет
економіки та права «КРОК», м. Київ

МОДЕЛЮВАННЯ СИСТЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Забезпечення сьогодні ефективного функціонування системи економічної безпеки є життєво необхідним для будь-якого підприємства. У статті розглядається можливість адаптації моделей, які добре зарекомендували себе в інших галузях, для побудови ефективної моделі систем економічної безпеки підприємства. Аналізуються переваги та недоліки таких моделей.

Ключові слова: система економічної безпеки підприємства; моделювання; V-модель.

Постановка проблеми. У сучасних умовах політичної та економічної кризи в нашій країні забезпечення ефективної роботи системи економічної безпеки суб'єктів господарювання потребує нових наукових підходів та інструментів. Одним з таких інструментів може стати моделювання. Сьогодні не так багато вітчизняних і зарубіжних науковців працюють над цією проблемою. Однією з причин цього є той факт, що сама система економічної безпеки є складною динамічною системою, на стан якої впливає багато внутрішніх та зовнішніх факторів. Необхідність прогнозування рівня ризиків та загроз ускладнюють задачу. Проте сучасні методи моделювання дозволяють вирішувати такі складні задачі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемами системи економічної безпеки підприємства займалися багато вітчизняних та зарубіжних вчених: Т. Васильців, З. Варналій, В. Геєць, М. Зубок, В. Мунтіян, Г. Пастернак-Таранушенко, В. Сенчагов та ін. Проте питання моделювання системи економічної безпеки підприємства залишається недостатньо дослідженим. Моделі системи економічної безпеки, запропоновані в науковій літературі, не дозволяють на практиці вирішити всі поставлені задачі. Саме тому виникає необхідність у розробці дієвої моделі.

Мета та завдання статті полягають у дослідженні можливості застосування та адаптації різних типів моделей, які успішно застосовуються в різних галузях, для побудови ефективної моделі системи економічної безпеки підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. На думку українських вчених економічна безпека підприємництва як один із видів забезпечення безпеки бізнесу, займає провідне місце серед всіх інших видів безпеки. При цьому під економічною безпекою суб'єктів підприємництва можна розуміти стан, за якого забезпечується економічний розвиток і стабільність діяльності підприємства, банку, гарантований захист їх ресурсів, здатність адекватно і без суттєвих втрат реагувати на зміни внутрішньої і зовнішньої ситуації [1]

Інші науковці наголошують, що економічна безпека підприємства має розглядатися як стан функціонування, за якого підприємство і його продукція є конкурентоспроможними на ринку та одночасно гарантується: найбільш ефективне використання ресурсів, інтелектуального та кадрового потенціалу; стабільність функціонування, стійкість та прогресивність розвитку; можливість протидіяти негативним впливам зовнішнього і внутрішнього середовища його функціонування. [2].

Проте, незалежно від того, які акценти були зроблені в різних визначеннях, в багатьох наукових роботах зазначається, що сама система економічної безпеки підприємства є складною, багатофункціональною, призначеною для комплексного вирішення різнопланових задач. На роботу такої системи впливає велика кількість внутрішніх і зовнішніх факторів. Тому при моделюванні системи економічної безпеки підприємства необхідно використовувати такі методи, які б все це враховували.

На сьогоднішній день існують певні типи моделей, які успішно застосовуються для розв'язання складних завдань в різних галузях наукової та практичної діяльності. Проте, на нашу думку, вони можуть бути адаптовані для побудови дієвої моделі системи економічної безпеки підприємства. Однією з таких моделей є так звана V-модель (V-model або VEE) – модель життєвого циклу, яка використовується для розробки інформаційних систем, технічних та оборонних проектів.

Концепцію V-моделі розробили наприкінці 1980-х років. Роботи паралельно йшли в двох країнах: Німеччині та США. Над німецьким варіантом працювали представники аерокосмічної компанії IAVG за сприяння Федерального департаменту по закупівлі озброєнь. Американська модель була розроблена для супутникових систем Національною радою з системної інженерії [3]. За час свого існування модель була значно вдосконалена. Найбільш широко вона застосовується сьогодні в Німеччині. На її основі розроблено низку стандартів в галузі проектного управління.

Суть моделі полягає у визначенні чіткої послідовності та деталізації дій з метою досягнення певного результату. Схематичне представлення такої послідовності з урахуванням плину часу нагадує латинську літеру V. Звідси і походить назва моделі. Розглянемо, які саме елементи містить така модель і як вони можуть бути використані при моделюванні систем економічної безпеки підприємства

Побудова моделі має починатися з розробки концепції. Наприклад, системи економічної безпеки підприємства. Визначаються об'єкти та суб'єкти, основні цілі та формулюються основні задачі, які мають бути вирішені. Для підвищення ефективності моделі елементи деталізуються. Наприклад, визначаються проміжні цілі, чітко формулюються результати, які необхідно отримати на кожному кроці, вказуються відповідальні підрозділи або особи.

В роботах вітчизняних та зарубіжних науковців серед основних завдань системи економічної безпеки підприємства виділяють, зокрема, мінімізацію ризиків, що і має бути враховано на перших кроках побудови моделі. Серед інших завдань, виконання яких забезпечує досягнення ефективного функціонування системи економічної безпеки підприємства, і має бути враховано при побудові її моделі: забезпечення ефективної діяльності суб'єкта підприємництва, насамперед у тих напрямках, які формують для нього економічні переваги; захист суб'єкта підприємництва від негативного впливу кримінальних елементів, корупції; протидія актам недобросовісної конкуренції; формування економічної інфраструктури суб'єктів підприємництва, забезпечення її цілісності, автономності та стійкості; формування взаємовідносин суб'єкта підприємництва з його партнерами, контрагентами та клієнтами; забезпечення потреб та інтересів працівників суб'єктів підприємництва тощо [1]. Чим більш детально будуть прописані відповідні завдання, тим більш дієвою буде побудована для їх виконання модель.

Наступним кроком при побудові моделі є розробка структури системи економічної безпеки, або, іншими словами, розробка архітектури системи. Для цього відповідно до поставлених завдань і цілей визначаються функції системи. Для реалізації цих функцій розробляються підсистеми або модулі, визначається їх взаємозв'язок. Так, якщо серед поставлених на першому кроці завдань є раціональне використання фінансових ресурсів підприємства та формування стабільних джерел їх надходження, то одним з елементів системи має бути фінансова підсистема. Якщо поставлено завдання проведення моніторингу для підвищення якості контролю та оперативне оброблення інформації, то необхідно передбачити інформаційну складову системи економічної безпеки. Після визначення всіх модулів та складових системи переходять до наступного рівня проектування, на якому має бути описана структура та будова кожної з підсистем. Для переважної більшості підприємств на цьому етапі розробляється ієрархічна структура системи їх економічної безпеки. Необхідність повторення кроків деталізації визначається багатьма факторами: особливістю поставлених завдань, структурою самого підприємства тощо.

Серед вимог, яких потрібно дотримуватися при розробці архітектури системи – необхідність враховувати не тільки сумісність підсистем між собою, але і їх взаємозв'язок із зовнішнім середовищем. При побудові моделі для кожного елементу системи потрібно чітко прописати вимоги до нього та його основні характеристики. Варто зауважити, що особливості побудови функціональної моделі детально викладені в науковій літературі і в повній мірі можуть бути застосовані на цьому етапі.

Схематично V-модель побудови системи економічної безпеки підприємства представлена на рис. 1

Рис. 1. Модель побудови системи економічної безпеки підприємства

При побудові V-моделі інколи застосовують і інший підхід. Мова йде про досягнення цілей засобами стандартизації на трьох рівнях. На першому рівні визначається процедура або дається відповідь на питання: «Що має бути зроблено?». Для кожної поставленої цілі визначаються процеси, що дозволяють їх досягнути. На другому кроці побудови моделі обираються методи. Ключове питання: «Як це повинно бути досягнуто?». Або, іншими словами, для кожного процесу обираються методи їх реалізації. Третій крок визначає вимоги до інструментів. «Які інструменти використовувати?» На цьому етапі мають бути детально описані функціональні характеристики інструментів [4].

Як і кожна модель V-модель має свої переваги та недоліки. Головною перевагою моделі експерти називають можливість досягнення високої якості результату. Перевагами такої моделі є також можливість забезпечення чіткого планування за умов обмеженості ресурсів, зокрема фінансових. Як показує практика застосування V-моделі, вона буде

особливо ефективною для тих підприємств, які тільки починають створення своєї системи економічної безпеки і мають зробити це у чітко визначені терміни.

Чим більшим буде підприємство, тим складнішою буде модель, тим більше непередбачуваних обставин може виникнути при її реалізації. Тому цей тип моделі найкраще підходить для невеликих підприємств.

Модель є зручною і зрозумілою, що сприяє її реалізації. В моделі передбачено перевірку виконання запланованих дій на кожному етапі та можливість внесення коректив. Проте у випадку виявлення незапланованих відхилень та непередбачених ризиків досягнення результату буде потребувати або більше часу для внесення необхідних коректив, або більше ресурсів.

Модель є недостатньо гнучкою. Вона не забезпечує можливість одночасного виконання дій, дозволяючи реалізацію тільки послідовного алгоритму. Для великих корпорацій та фірм це не є прийнятним. Проте для їх системи економічної безпеки V-модель може бути застосована для вирішення окремих, навіть складних, задач, які можуть розглядатися як окремий проект.

Висновки та перспективи подальших розвідок. Побудова дієвої моделі системи економічної безпеки підприємства є складним завданням. Будь-яка модель не є універсальною і не може забезпечити точне прогнозування стану системи під впливом всіх зовнішніх та внутрішніх факторів. Проте адаптація V-моделі для моделювання системи економічної безпеки підприємства дає можливість побудувати ефективно працюючу систему та максимально досягати поставлених результатів, чітко плануючи необхідні для цього час та ресурси.

Список використаних джерел

1. Зубок М. І., Рубцов В.С., Яременко С. М., Гусаров В.Г. Економічна безпека суб'єктів підприємництва: навчальний посібник. – К.:, 2012 – 226 с. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://ifsa.kiev.ua/files/ekonomsec.pdf>
2. Васильців Т.Г. Економічна безпека підприємництва України: стратегія та механізми зміцнення: Монографія. – Львів: Арал, 2008. – 384 с.
3. Forsberg, K. and Mooz, H., "The Relationship of Systems Engineering to the Project Cycle", [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://web.archive.org/web/20090227123750/> <http://www.csm.com/repository/model/rep/o/pdf/Relationship%20of%20SE%20to%20Proj%20Cycle.pdf>
4. V-Model – lyfecycle process model. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.v-modell.iabg.de>

References

1. Zubok, M. I., Rubcov, V. S., Jaremenko, S. M. & Gusarov V. G. (2012). *Ekonomichna bezpeka sub'jektiv pidpryjemnytva: navchal'nyj posibnyk*. Retrieved from <http://ifsa.kiev.ua/files/ekonomsec.pdf>.
2. Vasyly'civ, T. G. (2008). *Ekonomichna bezpeka pidpryjemnytva Ukrainy: strategija ta mehanizmy zmichennja*. – Lviv: Aral.
3. Forsberg, K. & Mooz, H. (1996). *The Relationship of Systems Engineering to the Project Cycle*. Retrieved from <http://web.archive.org/web/20090227123750/> <http://www.csm.com/repository/model/rep/o/pdf/Relationship%20of%20SE%20to%20Proj%20Cycle.pdf>.
4. V-Model – lyfecycle process model. Retrieved from <http://www.v-modell.iabg.de>.

SHKOVA Olena Mykolaivna,

PhD (Economics), Associate Professor, Assistant professor, Department of Financial and Economic Security Management, Education and Research Security Management Institute, University of Economics and Law "Krok", Kyiv

MODULATION OF ECONOMIC SECURITY SYSTEM

Abstract. Introduction. *In modern conditions of political and economic crisis in the country to guarantee the safety system of economic entities requires new scientific approaches and tools. One of these tools can be a simulation. Today, not many domestic and foreign scientists working on this problem. One reason for this is the fact that the very system of economic security is a complex dynamic system, its condition affects many internal and external factors. The need to predict the level of risk and threats complicate the task. However, modern methods of simulation can solve such complex problems. Purpose.* *The purpose and objectives of the article is to study the possibility of using and adapting different types of*

models that have been successfully applied in various fields, to build an effective model of economic security. **Methods.** Generalization, ordering, causal method, expert method. **Results.** Effective functioning of a system of economic security is a vital issue for any company. The possibility of adaptation of well-known and well-functioning models from other spheres to development of the effective model of economic security of a company is examined in the paper. The advantages and disadvantages of these models are analyzed. **Originality.** V-model proposed building a system of economic security. As each model V-model has its advantages and disadvantages. The main advantage of the model experts call the possibility of achieving high quality results. The advantage of this model is also the possibility of precise planning under conditions of limited resources, especially financial. As the practice of the V-model, it will be particularly effective for those companies that are just starting to create its system of economic security and should do so in clearly defined terms. The more the company, the harder it will be the model, the more contingencies may arise during its implementation. Therefore, this type of model is best suited for small businesses. **Conclusion.** Building an effective model of economic security is a challenge. Any model is not universal and may not provide an accurate prediction of the system under the influence of external and internal factors. However, the adaptation of V-model for modeling of economic security makes it possible to build efficient system and achieve their maximum results clearly planning the necessary time and resources.

Keywords: system of economic security; modeling of systems of economic security; V-model

Одержано редакцією: 13.01.2016
Прийнято до публікації: 20.01.2016

УДК 336.71

ЩЕРБАТИХ Денис Володимирович,
кандидат економічних наук, доцент
кафедри фінансів, обліку і аудиту,
ЧФ ПВНЗ «Європейський університет», м. Черкаси
ШПИЛЬОВИЙ Богда Вікторович,
аспірант, кафедра фінансів,
ПВНЗ «Європейський університет», м. Київ

ПІДХОДИ ТА ЗАГРОЗИ ДО ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ

У статті досліджуються сучасні підходи до формування фінансово-економічної безпеки банківських установ. Визначаються основні внутрішні та зовнішні загрози щодо фінансово-економічної безпеки банківських установ.

Ключові слова: фінансова безпека банків; економічна безпека банківських установ; безпека банківської системи; внутрішні загрози; зовнішні загрози.

Постановка проблеми. Безпека банків є частиною фінансової безпеки країни. Необхідно зазначити, що банківська система – це найважливіша складова фінансово-кредитної сфери держави. За умов економічної глобалізації та інтеграційних процесів, коли у тій чи іншій частині світу час від часу спалахують валютні, банківські чи фінансові кризи, загострюється питання щодо забезпечення у кожній країні стабільного економічного розвитку, який значною мірою залежить від надійності банківського системи та її здатності протидіяти цим загрозам. Адекватною має бути й економічна політика, спрямована на мінімізацію втрат і максимізацію вигід країни від участі в глобалізаційному процесі. Тому чим швидше держава визначить та почне відстоювати національні інтереси в цьому процесі, то кориснішими і менш болючими будуть його наслідки, адже банківська сфера є основною складовою фінансової системи держави і саме питання її безпеки за таких умов виходять сьогодні на перший план.